

Kosmopolitanismi ja kansalaisuuden rajat – Suomen ja Irlannin rajatoimet koronakriisissä

Saila Heinikoski, Johanna Ketola & Aada Peltonen

Tässä artikkelissa tarkastelemme Suomen ja Irlannin koronakriisin aikaisia rajatoimia kosmopolitanismin ja kansalaisuuden rajojen näkökulmasta. EU-kansalaisten vapaa liikkuvuus on joutunut ennennäkemättömälle koetukselle nykyisen koronapandemian aikana. Suomi on ollut yksi liikkuvuutta eniten rajoittaneista maista, kun taas Irlannissa ei ollut ensimmäisen puolen vuoden aikana koronapandemiaan liittyviä rajoituksia maahantulolle. Kantilaisen luokittelun mukaan analysoimme sitä, millä tavalla kansallisvaltiossa vallitsevat kansalaisoikeudet (lat. *ius civitas*), valtioiden väliset suhteet (*ius gentium*) ja valtion rajat ylittävät kansalaisoikeudet (*ius cosmopolitanicum*) näyttäytyvät tartuntatautien torjunnassa. Vertailun lisäksi tarkastelemme, millä tavalla nämä oikeusjärjestykset heijastuvat niin tartuntatauteihin liittyvässä ksenofobiassa, nykyisessä globaalihallinnassa kuin Euroopan rajojen avautumisessa ja sulkeutumisessakin. Osoitamme, että rajallistamistoimenpiteet vahvistavat ihmiskunnan historiasta tutuksi tullutta ksenofobista ajattelua siitä, että uhat ja taudit ovat ulkosyntyisiä. Valtioiden väliset suhteet ja ylikansalliset kansalaisoikeudet vaikuttavat unohtuvan helposti, kun tavoitteena on suojella omia kansalaisia.

Avainsanat: Euroopan unioni, kansalaisuus, Suomi, tartuntataudit, vapaa liikkuvuus

Johdanto

Koronakriisi on tehnyt Euroopan näkymättöminä pidetyt rajat uudelleen näkyviksi. Tässä artikkelissa vertailemme Suomen pandemian aikaisia rajatoimia Irlantiin, jossa ei ollut ensimmäisen aallon aikana¹ pandemiaan liittyviä maahantulorajoituksia ja pohdimme, millä perusteella kaksi samankokoista Euroopan unionin (EU) jäsenmaata on päätenyt näin erilaisiin ratkaisuihin. Keskeinen kysymyksemme on, millaisia laajempia ulottuvuuksia koronapandemian aikaiset rajatoimenpiteet pitävät sisällään ja millaisia seurauksia niillä voi olla. Vaikka sisärajojen sulkeminen on juridinen toimi, on se kytkettävissä myös laajempaan filosofiseen diskurssiin kansalaisuudesta ja vapaudesta liikkua. Lähdemme oletuksesta, että rajatoimenpiteet kertovat siitä, millä tavalla suhtaudutaan omiin kansalaisiin suhteessa muihin ja kuinka tärkeinä suhteita muiden valtioiden kanssa pidetään.

Tarkastelemme artikkelissa kosmopolitanismin ja Immanuel Kantin oikeudellisten järjestysten luokittelun näkökulmasta sitä, millaisia kansalaisuus- ja oikeudenmukaisuuskäsityksiä ovat historian saatossa heijastaneet tartuntatauteihin liittyvä vierauden pelko, eurooppalainen rajojen sulkeminen ja avaaminen sekä pandemioiden globaali hallinta. Tähän näkökulmaan suhteutamme Suomen ja Irlannin koronaan liittyvät rajatoimet vuonna 2020. Irlanti ja Suomi edustavat EU:n rajatoimien ääripäitä: Suomen liikkuvuusrajoitukset olivat kaikkein

¹ Aineistomme kattaa pandemian niin sanotun ensimmäisen aallon. Aallolle ei ole tarkkaa määritelmää, mutta kuvauksella viitataan tapausmäärien kasvuun ja vähenemisen liikkeeseen. Pandemiolle tämä aaltomainen esiintyminen on tyypillistä (esim. Linnainmäki 2006). Tilastojen valossa tulkitsemme ensimmäisen aallon alkaneen molemmassa tarkastelumaissa maaliskuussa ja päättyneen viimeistään kesäkuussa.

tiukimpia, kun taas Irlannissa rajat pidettiin koronapandemian ensimmäisessä aallossa lähes täysin auki. Kantin luokittelun lisäksi otamme analyysissä huomioon Oxford Governance Response Trackerin, Euroopan tautienehkäisy- ja valvontakeskuksen (ECDC) sekä kansallisten viranomaisten toimittamat määrälliset tiedot rajoituksista, kuolemantapauksista ja ulkomailta tulevista tartunnoista. Varsinaisena empiirisenä aineistona toimivat hallitusten ja viranomaisten esittämät linjaukset koronavirukseen liittyvien rajoitusten asettamisesta tai perusteista olla asettamatta niitä maalisi-syyskuussa 2020.

Artikkeli jatkaa *Kosmopoliksen* 2/2020-numerossa aloitettua aikalaisanalyysiä korona-ajan politiikoista ja niiden laajemmista vaikutuksista syventyen liikkuvuusteemaan, joka on politiikan tutkimuksen ja päätöksenteon kannalta hyvin merkittävä. Kuten Kimmo Elo, Jussi Metsälä ja Heino Nyssönen (2020) koronaerikoisnumerossa huomauttavat, ratkaisut ja suhtautuminen koronapandemian tuottamaan uhkaan ovat olleet ylivoimaisesti kansallisia. Rajatoimenpiteiden tarkastelu ja asettaminen kosmopoliittisen ajattelun viitekehyksiin osoittaa, että sama koronapandemian uhka ja sen torjunta kuitenkin näyttäytyy erilaisena eri maakonteksteissa. Vaikka tutkimuksemme sijoittuu EU-kontekstiin Hanna Ojasen (2020) ja Teija Tiilikaisen (2020) tavoin, kiinnostuksemme ei kohdistu niinkään unioniin toimijana vaan pikemminkin siihen, miten unionista ja siihen liittyvästä vapaasta liikkuvuudesta huolimatta jäsenvaltiot tekevät omia ratkaisujaan laajempien poliittisten ja käytännöllisten näkökohtien perusteella. Johanna Rainio-Niemen tapaan (2020) hyödynnämme artikkelissamme maiden välistä vertailua. Tutkimuksellisesti artikkelissa on piirteitä sekä Kantin ajattelun soveltamisesta nykypäivän Eurooppaan (esim. Nicolaidis 2020) että antiikin ajan ja nykypolitiikan vertailusta (Suomessa esim. Aaltola 2011; Korvela 2016; Spiliopoulou Åkermark 2017).

Aloitamme kuvailemalla Suomen ja Irlannin rajatoimia koronapandemiassa. Tämän jälkeen esittelemme kosmopoliittista ajattelua sekä siihen liittyvää Kantin luokittelemia oikeudellisia järjestysmuotoja, joita ovat kansalaisoikeudellinen (lat. *ius civitatis*), kansainoikeudellinen (*ius gentium*) ja maailmankansalaisoikeudellinen (*ius cosmopolitanum*) (Kant 2016/1795). Tuomme esiin tartuntatauteihin liittyvän vierauden pelon sekä omien kansalaisten suojelun korostumisen (*ius civitatis*), Euroopan rajojen avautumisen 1900-luvun jälkipuoliskolla ja ylikansallisten kansalaisoikeuksien luomisen (*ius cosmopolitanum*). Lisäksi käsittelemme globaalihallinnan (*ius gentium*) merkitystä tartuntatautien ehkäisyssä sekä koronapandemiassa. Näiden osioiden jälkeen analysoimme Irlannin ja Suomen korona-ajan vapaan liikkuvuuden rajoituksia näiden ulottuvuuksien näkökulmasta, ja lopuksi esitämme loppupäätelmämme.

Suomen vapaan liikkuvuuden rajoitukset koronakriisissä – ristiriita Suomen ja EU-kansalaisten oikeuksien välillä

Suomi aloitti sisärajalvonnin rajoillaan 19.3.2020 ensimmäisten Schengen-maiden joukossa ja vetosi Schengenin rajasäännösten artiklaan 25, joka mahdollistaa valvonnan enintään kuuden kuukauden ajaksi. Suurin osa maista vetosi kiireellisiä toimia koskevaan 27 artiklaan, joka mahdollistaa vain kahden kuukauden pituisen sisärajalvonnin, mutta useimmat maat myös lopettivat koronakriisistä johtuvan sisärajalvonnin kesällä 2020 komission suosituksen mukaisesti. Suomi sen sijaan jatkaa sisärajalvontaa edelleen ainakin 18. maaliskuuta

2021 saakka. Suomi oli kesällä 2020 ainoa EU-maa, joka suoritti sisärajalvontaa pelkästään koronakriisin perusteella, vaikka maassa loppuivat poikkeusolot jo kesäkuussa. Syksyllä 2020 Suomen lisäksi koronaan liittyvää sisärajalvontaa piti EU-maista yllä ainoastaan Unkari. Unkari kuitenkin keskeytti rajavalvonnan poikkeusolojen päättämisen myötä heinäkuun ja lokakuun välillä, eikä näin rikkonut kuuden kuukauden yhtäjaksoisen sisärajalvonnan määräaika. Toisaalta kuusi muuta Schengen-maata (Tanska, Norja, Saksa, Itävalta, Ruotsi ja Ranska) on rikkonut jo vuosia määräaikoja turvapaikanhakijoiden ja terroriuhan vuoksi. Näissä tapauksissa ei ole kuitenkaan puututtu EU-kansalaisten vapaaseen liikkuvuuteen.

Puoli vuotta Suomen sisärajalvontaa tuli täyteen 18.9.2020. Valtioneuvosto teki 11.9.2020 päätöksen sisärajalvonnan jatkamisesta yli puolen vuoden määräajan ja katsoi, että perus- ja ihmisoikeudet ohittavat tässä tilanteessa EU-säännökset ja että oikeus elämään sekä julkisen vallan velvollisuus turvata riittävät terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä menevät Schengenin rajasäännöstön ohi. Päätökseen liitettyssä sisäministeriön muistiossa todettiin lisäksi, että lyhytaikaisen säännöstön rikkomisen vuoksi Euroopan komission ”rikkomusmenettelyn käynnistämisen ei arvioida olevan kovin todennäköistä” (Sisäministeriö 2020a). Hallitus ei ole kuitenkaan päässyt sopuun korvaavista toimenpiteistä rajoilla. Tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta annettiin hallituksen esitys (HE 137/2020) jo 1.10.2020, mutta se kaatui perustuslaillisiin ongelmiin, ja tartuntatautilain uudistus on lykkäytynyt kevääseen 2021. EU:n neuvosto puolestaan hyväksyi yksimielisesti jo 13.10.2020 suositukset, joiden mukaan muista EU-maista tulevia ei pitäisi käännättää, mutta heiltä voitaisiin edellyttää karanteenia tai koronatestiä maahantulon jälkeen (Euroopan unionin neuvosto 2020).

Jokaisessa syyskuun jälkeen annetussa sisärajalvonnan jatkamista koskevan päätöksen muistiossa todetaan, että ”sisärajalvonnan palauttaminen on perustunut siihen, että hengen ja terveyden suojelemista on pandemiatilanteessa pidetty niin keskeisenä ja primäärinä perusoikeutena, jota ei ole muilla keinoin voitu suojella, että liikkumisoikeutta on ollut välttämätöntä ja oikeutettua rajoittaa” (esim. Sisäministeriö 2020b). Lisäksi esimerkiksi joulukuun muistiossa jatkoa perustellaan sillä, että noin neljä prosenttia jäljitetyistä tartunnoista on syksyllä (7.9.–13.12.2020) ollut peräisin ulkomailta. Sisäministeri on kuitenkin myöntänyt mediassa, että epävirallisissa yhteyksissä EU-tasolla esiin ovat nousseet esiin Suomen koronatilanne ja sisärajalvonta ja että ”rajatarkastuksista luopuminen on koko hallituksen tahto” (*Helsingin Sanomat* 2020a).

Suomi on samaan aikaan vetänyt tiukkaa linjaa omilla rajoillaan ja vaatinut koordinoitua EU-toimia matkustuskäytäntöihin. Suomen pääministeri Sanna Marin on toistanut niin kansainvälisessä kuin kotimaisessakin mediassa matkustusrajoitusten olevan merkittävä tekijä Suomen paremmassa tautitilanteessa ja samalla vaatinut parempaa koordinaatiota EU-tasolla (Marin 2020; *Financial Times* 2020). Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* (2020b) Marin totesi: ”On totta, että Suomessa on ollut Euroopan tiukimmat rajasäännökset. Se on yksi syy, miksi meidän tilanteemme on syksyllä parempi kuin monissa muissa maissa. Tauti on levinnyt kesällä matkustamisen kautta”. Lukujen valossa voidaan kyllä vahvistaa niin Suomen tiukimmat matkustusrajoitukset kuin suhteellisen hyvä tautitilannekin, mutta kau-

saalisuhdetta näiden tekijöiden välillä ei pystytä osoittamaan. Suomen hallitus näyttää joka tapauksessa vannovan matkustusrajoitteiden nimiin yhtenä merkittävänä tekijänä.

Suomen linjassa huomio on ollut kansalaisten suojaamisessa samalla, kun EU-sääntöjen rikkomisesta ei ole arvioitu tulevan paheksuntaa kummempaa haittaa. Poliitikot ovat tietoisesti halunneet antaa ymmärtää taudin leviävän matkustamisen kautta, vaikka Suomeen ei ole käytännössä päästetty koko korona-aikana EU-alueen matkailijoita ilman sidettä Suomeen. Sen sijaan Suomen kansalaisilla on oikeus lähteä ja palata Suomeen eli matkustaa muihin maihin. Suomessa kansalaisten liikkuvuutta käytännössä rajoitettiin vain Uudenmaan sulun aikana keväällä 2020, kun taas joissakin EU-maissa on kielletty omien kansalaisten matkustaminen ulkomaille. Suomessa EU-kansalaisten liikkuvuutta on katsottu voivan rajoittaa Suomen kansalaisten (terveydellisten) oikeuksien perusteella. Vaikka EU-oikeudella on etusijaperiaate Suomen lainsäädäntöön nähden, kansalaisoikeuksien tapauksessa pyrkimyksenä vaikuttaa olleen minimoida Suomen kansalaisiin kohdistuvat kaikenlaiset liikkuvuusrajoitukset ja samalla maksimoida EU-kansalaisiin kohdistuvat liikkuvuusrajoitukset. Suomen politiikkaa onkin mielenkiintoista verrata Irlantiin, joka ei kuulu Schengen-alueeseen eikä ole rajoittanut matkustamista maahan samalla tavalla kuin Suomi. Tässä yhteydessä on tosin hyvä pitää mielessä myös se, että lähes suljetun Venäjän kanssa jaetun 1300 kilometrin rajan lisäksi Suomella on pohjoisessa vilkkaasti ylitetyt maarajat Norjan ja Ruotsin kanssa sekä päivittäin käytetyt merirajat Ruotsin ja Viron kanssa. Irlannilla taas ainoa maaraja on Pohjois-Irlannin kanssa, kun taas muuten maahantulo tapahtuu lähinnä ilmarajojen kautta. Ilmarajan terveysturvallisuudesta on helpompaa huolehtia ilman maahantulorajoituksia kuin pitää kiinni testaus- ja karanteenikäytännöistä lukuisilla eri maahantulopisteillä.

Irlannin koronatoimet – ei maahantulorajoituksia

Valitsimme Suomen rajoitmien vertailukohdaksi Irlannin, sillä se sijoittui Suomen vastapooliksi EU- ja Schengen-alueen liikkuvuusvapausrajoituksia rekisteröivän Oxford Governance Response Trackerin (OxCGRT 2020; Hale ym. 2020) tiedoissa. OxCGRT seuraa ja pisteyttää globaalisti eri maiden koronatoimia. Kansainvälisen liikkuvuuden rajoitusten (engl. *C8 International travel controls*²) asteikkona on 0–4, missä 0 viittaa siihen, ettei ulkomaalaisten saapumista rajoiteta mitenkään ja 4 viittaa siihen, että maahantulo ulkomailta on kokonaan estetty. Maa- ja päiväkohtaisten tietojen perusteella laskimme jokaiselle maalle kokonaispistemäärän.³ Kaikkiaan 30 EU- ja Schengen-maat kattavaa, vertailukelpoista tietoa rajoituksista löytyi 11.9.2020 saakka datan analysointihetkellä syyskuun 2020 lopulla. Suomi sai kokonaispistemääräksi 713 ja sijoittui kokonaisuutena tarkastellen liikkuvuusrajoitusten kärkeksi. Irlannin kokonaispistemäärä oli 318, jolla se sijoittui Luxemburgin jälkeen toiseksi liberaalimmaksi maaksi ulkomaalaisten matkustusrajoitusten suhteen.

2 Tämä ei mittaa maan omien kansalaisten liikkuvuuden rajoituksia.

3 Pois lukien Malta ja Liechtenstein, joiden tiedot eivät olleet data-aineistossa. Irlanti valikoitui näistä kahdesta väestömäärän ja maantieteeseen liittyvistä tekijöistä (ks. osio "Suomi ja Irlanti *ius civitatisin* ja *ius cosmopoliticumin* välissä).

Irlannin koronatoimet ovat keskittyneet kansalaisten liikkumista maan sisällä rajoittaviin päätöksiin eivätkä niinkään rajavalvontaan (COVID-19 Health System Response Monitor 2020). Tämä poikkeaa merkittävästi Suomen toimenpiteistä. Taustalla voidaan nähdä muun muassa Irlannin poikkeava suhde Isoon-Britanniaan sekä halu pitää Pohjois-Irlannin ja Irlannin välinen raja avoinna. Irlannin toimet ovat kuitenkin neuvoston 13. lokakuuta esittämien suositusten mukaisia (Department of Foreign Affairs 2020), toisin kuin Suomen, mikä viittaa siihen, että EU-tason maailmankansalaisoikeuksia halutaan noudattaa. Lisäksi Irlannin kansalaisia on kehoitettu vahvasti olemaan matkustamatta ulkomaille. 15. syyskuuta 2020 julkaistussa hallituksen asiakirjassa todettiin, että Irlannin maahantuloon ei kohdistu rajoitteita, koska maan on tärkeää pitää huolta tavaroiden saatavuudesta ja mahdollistaa matkustaminen työn ja sukulaisista huolehtimisen vuoksi (Government of Ireland 2020b).

Syksyn 2020 myötä ongelmaksi muodostuivat Irlannissa Pohjois-Irlannin ja Irlannin raja-alueiden nousevat koronalukemat. Rajaliikenteen estämisen sijaan keskustelu on kohdistunut osapuolien kyvyttömyyteen yhteensovittaa koronatoimia, vaikka pyrkimystä koordinoitiin on korostettu huhtikuussa allekirjoitetussa yhteisymmärrysasiakirjassa (Memorandum of Understanding 2020). Rajojen sulkemista Pohjois-Irlannin kanssa on kuitenkin aina pääministeriä myöden pidetty poliittisena mahdottomuutena (BBC 2020), mikä voi johtua ainakin taloudellisista, Brexitiin ja rauhansopimukseen liittyvistä syistä. Covid-19-pandemian sekä Brexitin yhtenäinen ajoitus onkin esimerkki siitä, kuinka pandemiat sekoittuvat vallitseviin poliittisiin tilanteisiin ja vaikuttavat siihen, millaisiin toimiin ryhdytään taudin leviämisen estämiseksi. Mikäli Irlanti olisi sulkenut rajan Britannian kanssa ensimmäisen aallon aikana, olisi Brexit-neuvotteluissa kiistaa aiheuttanut kysymys ”kovasta” rajasta käytännössä toteutunut. Brexit-neuvotteluissa pohdittiin, kuinka rajatoimet kiihdyttäisivät jälleen Irlannin saaren kahtiajakoa (Wilson 2020; O’Carroll 2019). On selvää, ettei jo poliittisesti herkkää rajakysymystä haluttu nostaa pinnalle koronakriisin alkumetreillä, vaikka rajan sulkemisella pyrittiinkin myöhemmin loppuvuodesta 2020 epäonnistuneesti estämään muuntoviruksen leviämistä.

Irlanti lopulta sulki Britannian vastaisen rajansa 20.–31.12.2020 Britanniassa havaitun koronamutaation vuoksi (Government of Ireland 2020a), mikä osoittaa rajan sulkemisen olevan kuitenkin mahdollista hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa. Rajaa valvottiin tartuntataudin nimissä myös kaksikymmentä vuotta aikaisemmin vuonna 2001 suu- ja sorkkataudin aikana (*The Irish Times* 2001). Irlannin kyseisiä rajatoimia ivattiin kuvaamalla Irlanti keskiaikaisena kaupunkivaltiona, joka pyrki pitämään ruton ulkopuolella (McDonald ym. 2001). Onkin ilmeistä, että Irlannin vastahakoisuus asettaa rajatoimia covid-19-pandemian aikana ei ainoastaan linkity Irlannin pitkän avoimuuden periaatteeseen, vaan myös laajempaan poliittiseen viitekehykseen, eritoten Britannian EU-eroon. Edellä mainittu ivallisuus Irlannin keskiaikaisuudesta rajatoimissa kuvastaa toimien erikoislaatuisuutta, mutta covid-19 sekä suu- ja sorkkatauti osoittavat, ettei rajatoimien toimeenpaneminen ole poliittinen mahdottomuus.

Sekä Suomessa että Irlannissa ulkomailta tulleiden tartuntojen osuus on ollut vaihteleva. ECDC tarkasteli keväällä 2020 ulkomailta tulleita tartuntoja. Tammi-toukokuussa Suomessa 12,4 prosenttia tartunnoista tuli ulkomailta, kun taas Irlannissa tartuntoja oli yhteensä noin neljä kertaa enemmän ja silti vain 1,8 prosenttia niistä oli peräisin ulkomailta (ECDC

2020b). Kesä-heinäkuussa ulkomailta peräisin olevien tartuntojen osuus kasvoi ja oli Suomessa 20,5 prosenttia ja Irlannissa 5,3 prosenttia. Sen sijaan syys-marraskuussa ulkomailta on Suomeen tullut tartuntoja vain noin 4 prosenttia (Sisäministeriö 2020b). Suomessa epidemia hiljeni kesällä, mutta maahantulorajoitukset olivat silti Euroopan tiukimpia, joten ulkomailta tulleet tartunnat ovat oletettavasti liittyneet pitkälti suomalaisten matkustamiseen. Maaliskuun 2020 alusta marraskuun loppuun Irlannissa oli virallisten tilastojen mukaan yhteensä vain 659 ulkomailta peräisin olevaa tartuntaa, mikä on 0,9 prosenttia tartuntojen kokonaismäärästä (Health Protection Surveillance Centre 2020). Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tilastoista ei käy selville, kuinka paljon Suomessa on yhteensä ulkomailta peräisin olevia tartuntoja. Sen sijaan lukuja on ilmoitettu osuuksina kaikista tartunnoista tietyllä aikavälillä. Marraskuun viimeisellä viikolla THL esimerkiksi raportoi, että ulkomailta saatujen tartuntojen osuus oli noin kaksi prosenttia (THL 2020). Toki sekä Suomen että Irlannin lukuihin pitää suhtautua varauksella, sillä monien tartuntojen lähdettä ei oletettavasti pystytä selvittämään.

Vaikka Irlantiin saapumista ei rajoitettu, jo kevään 2020 aikana Irlannin hallitus suositteli kaikille maahantulijoille 14 päivän karanteenia sekä matkustajakaavakkeen täyttämistä, jonka avulla varmistettiin henkilöiden olinpaikka karanteenin ajaksi. Kyseisistä toimista tehtiin pakollisia toukokuun lopussa sakkojen ja vankeusrangaistuksen uhalla. Syksyn 2020 aikana Irlanti otti käyttöön EU:n liikennevalomallin vaatien samanaikaisesti matkustuskaavakkeen täyttämistä ja 14 päivän karanteenia kaikille ulkomailta saapuville paitsi vihreiltä alueilta sekä Pohjois-Irlannista tulevilta. Marraskuun lopussa karanteenin sai lopettaa ennen määräaika, jos matkustaja on saanut negatiivisen PCR-testin tuloksen vähintään viisi päivää saapumisen jälkeen (Citizens Information 2020). Tartuntalukujen noustua muuntoviruksen myötä loppuvuonna 2020 myös toimet ovat muuttuneet, mutta emme käsittele niitä tässä artikkelissa. Sen sijaan esittelemme seuraavassa osiossa kosmopolitanismiin pohjautuvan analyttisen viitekehiksemme, jonka puitteissa vertailemme Suomen ja Irlannin rajatoimia pandemian ensimmäisen puolen vuoden aikana.

Kosmopolitanismi moraalisenä ja institutionaalisenä käsitteenä

Moraalisenä käsitteenä kosmopolitanismi samaistetaan usein maailmankansalaisuuteen (esim. Strumia 2016), johon liittyy keskeisenä kaikkien ihmisten yhdenvertaisuus ja kansallisvaltion rajat ylittävä vapaus. Joskus puhutaan myös liberaalista kosmopolitanismista, jota on käytetty esimerkiksi kuvaamaan yhdenvertaisen vapaan liikkuvuuden puolustajia (esim. Roos & Westerveen 2020). Vuonna 1993 Maastrichtin sopimuksella luotu EU:n kansalaisuus voidaan nähdä eräänlaisena askeleena kohti kosmopoliittista kansalaisuutta, jossa kansalaisuus ei ole enää kansallisvaltioihin rajoittuva yksinoikeus (esim. Preuss 1998). Myös Henri Vogt osoitti *Kosmopolis*-artikkelissaan ”Korona ja vapaus” (2020), kuinka Isaiah Berlinin esittämä negatiivisen vapauden perusta kärsii koronakriisin myötä valtioiden puuttuessa kansalaisten elämään esimerkiksi estämällä kansalaisten itsestään selvänä oikeutenaan pitämän liikkumisen yli rajojen.

Euroopan unionin luomaa kansalaisuutta voidaan verrata jo hellenistiseen aikaan, jolloin kansalaisuus ei ollut enää sidottu yksittäisiin kaupunkivaltioihin vaan pikemminkin laajalle

levittäytyneeseen Rooman valtakuntaan. Kosmopoliittinen kansalaisuus olikin useiden filosofien ajattelun keskiössä Rooman valtakunnan aikana. Käsitys kosmopoliittisuudesta sai kuitenkin alkunsa jo antiikin Kreikasta, vaikka termi kosmopoliitti ilmeni vasta myöhemmin kreikkalais-roomalaisessa maailmassa. Kosmopoliittisuus muovautui myöhemmin roomalaisten maailmankuvaan ottaen latinankielisen *civis mundi* -muodon. Kyynikkofilosofi Diogenes Sinopelaisen sanottiin kuvailleen itseään maailmankansalaiseksi aikaisemmin noin 400 eaa.⁴ Diogeneksen moraalipoliittinen käsitys kosmopoliittisuudesta vaikutti traditioon, jota stoalaiset filosofit myöhemmin jatkoivat. Kyynikkofilosofit idealisoivat maailmanyhteisöä, joka perustuisi yhdenvertaiseen ihmisarvoon ja ihmisyyteen, tradition, jonka hellenistiseen filosofiaankuntaan kuuluvat stoalaiset omaksuivat myöhemmin. (Riikonen 2009, 289–294.) Stoalaiset filosofit näkivät, että ihminen elää samanaikaisesti omassa paikallisessa sekä ihmisyyteen perustuvassa jaetussa ihmiskunnan laajuisessa yhteisössä, jossa yksilökeskeisyys unohtuisi ja jonka tavoitteena olisi tehdä päätöksiä koko ihmiskunnan hyväksi (Nussbaum 1997, 5–6). Stoalaisten filosofien kautta kyynikoiden ajatus kosmopoliittisesta maailmanjärjestyksestä periytyi juutalaiskristillisen tradition kautta valistuksen ajalle.

Siinä missä kosmopolitanismi moraalisenä käsitteenä viittaa edellä todetulla tavalla maailmankansalaisuuteen tai kansalaisuudettomuuteen, institutionaalisenä käsitteenä nykyistä globaalia hallintaa voi pitää askeleena kohti institutionalisoitua kosmopolitanismia, jonka innoittajana toimivat Immanuel Kantin ajatukset kosmopolitanismista (Kant 2016/1795). Vaikka Kantia on tulkittu eri tavoin siinä, onko hänen kosmopolitanismissaan kyse maailmanhallituksesta vai hallinnasta laajemmassa mielessä (Pinheiro Walla 2017), Kant tarjoaa institutionalisoituneelle kosmopolitanismille ja siten globaalihallinnalle teoreettisen pohjan. Ytimesä on se, että niin yksilöiden kuin valtioidenkin suhteiden tulee olla säänneltyä. Nykypäivän globaali hallinta ei ole kuitenkaan kosmopoliittista kansalaisten oikeutta siinä mielessä kuin Kant sen esitti, vaan ennemminkin valtioiden välisiin suhteisiin kohdistuvaa kansainoikeutta.

Kantin mukaan vapaus on ainoa ja alkuperäinen oikeus, joka kuuluu jokaiselle jo ihmisyyden perusteella (Kant 1999/1797, 238). Kantin tulkinta kosmopolitanismista heijastelee myös vahvasti aikansa valistuksenajan aatteita, mutta on ilmeistä, että roomalaisten filosofien, kuten Ciceron ja Marcus Aureliuksen ajatukset maailmankansalaisuudesta ovat jättäneet jälkensä Kantin poliittiseen teoriaan (Nussbaum 1997, 4). Kant katsoi, että ikuisen rauhan saavuttamiseksi tarvitaan kolmenlaisia oikeudellisia järjestysmuotoja: kansainoikeudellinen (lat. *ius civitatis*) eli valtion kansalaisiin kohdistuva järjestysmuoto, kansainoikeudellinen (*ius gentium*) eli valtioiden välisiin suhteisiin kohdistuva järjestysmuoto ja maailmankansalaisoikeudellinen (*ius cosmopolitanicum*) eli kaikkien ihmisten yhteisvaltion kansalaisiin kohdistuva järjestysmuoto (Kant 2016/1795, 43). Globaali hallinta voidaan katsoa eräänlaiseksi moderniksi *ius gentium* -järjestelmäksi, jota säätelevät valtioiden väliset suhteet ilman, että tällainen hallinta tarjoaa oikeuksia yksittäisille kansalaisille. Seuraavassa käsittelemme Kantin jaotteen inspiroimana kolmea erilaista oikeudellista järjestystä, jotka ovat merkityksellisiä tartuntatautien ja liikkuvuuden kontekstissa.

4 Alkuperäinen kreikkankielinen termi kosmopoliitti ilmaantui kielenkäyttöön ensimmäistä kertaa oletettavasti myöhemmin, noin 15 eaa.–50 jaa. esittäjänään Filon Aleksandrialainen.

Ius civitatis: vierauden pelko ja rajojen sulkeminen

Pandemioista tehdään tyypillisesti alueeseen, kansallisuuteen, etnisyyteen tai rasismiin liittyviä kysymyksiä, mikä toistui myös koronaviruksen tapauksessa (Aaltola 2020). Osoitus tästä on esimerkiksi se, että Yhdysvaltain presidentti ja hänen hallintonsa viittasivat ”kiinalaiseen virukseen”, ”Wuhanin virukseen” ja ”ulkomaalaiseen virukseen” (Norrloff 2020).

Historian saatossa tartuntatautien torjunnassa tärkeintä on usein ollut juuri oman yhteisön suojaaminen. Kertomus Ateenan ruttoepidemiasta on ensimmäinen kirjallinen lähde epidemioiden leviämisestä. Tämä toimii esimerkkinä kahdesta eri lähestymistavasta kulkutauteihin. Ensinnäkin Ateenan rutto osoitti, että epidemiat sekoittuvat vallitseviin poliittisiin tilanteisiin. Toiseksi se osoittaa, että jo antiikissa tartuntataudit pyrittiin ulkoistamaan vierasmaalaisten tuomiksi. Tämä tautien alkuperän vieraannuttaminen on johtanut sisäänpäin kääntyviin toimintamalleihin, kuten kaupungin porttien sulkemiseen.

Antiikin kreikkalaiset selittivät ruttoepidemioita pahan ilman, jumalallisten vitsauksien, kilpailevien suurvaltojen sekä vierasmaalaisten avulla. Nykyisin lääketiede kykenee selittämään taudin leviämisen. Hippokrateen ja hänen aikalaistensa ymmärrys tautien tarttuvuudesta oli vähäistä, mutta Thukydideen kuvaus Ateenan rutosta teoksessaan *Peloponnesolaissota* (Thucydides 1919) tarjoaa varhaisen selityksen tautien leviämiselle rajojen yli. Ateenan ruttoa, joka mylvi 430 eaa. suurvaltatasodan keskellä olevalla Attikan niemimaalla, ja covid-19-pandemiaa yhdistääkin taudin kuvaaminen vierasperäiseksi ja sen sekoittuminen vallitseviin poliittisiin olosuhteisiin.

Läpi historian tautien puhkeaminen on ollut häpeäpilkku yhteiskunnille, minkä seurauksena niiden alkuperää on usein haluttu ulkoistaa ja vierastaa (Aaltola 2011, 31). Kreikkalaisilla oli vahva etnosentrinen käsitys laajemmasta kreikkalaisesta maailmastaan, joka muovautui kieleen perustuvan identiteetin kautta. Vaikka kreikkalaisten käsitys kansalaisuudesta oli nivoutunut yksittäisiin kaupunkivaltioihin, kreikkalainen maailma muodosti eräänlaisen kokonaisuuden heidän maailmansa ulkopuolelta tulevien suhteen (Hadas 1943, 105–106). Lukuisia esimerkkejä kreikkalaisten suhtautumisesta ei-helleenejä tai niin sanottujen barbaareja (kreik. βάρβαρος) kohtaan löytyy niin historiankirjoituksista, näytelmistä kuin taiteestakin. Helleenien ilmeinen etnosentrisyys mahdollisti taudin alkuperän vieraannuttamisen Pohjois-Afrikkaan, vaikka myöskään toinen kilpaileva kreikkalainen *polis* ei säästynyt syyttelyltä taudin alkuperästä. Thukydideen kuvaus Ateenan ruton alkuperästä on esimerkki siitä, kuinka poliittinen ilmapiiri vaikutti siihen, keneen syyttävä sormi osoitti.

Thucydides esitti, että rutto sai alkunsa Etiopiasta (2.48) ja levisi sieltä Egyptin kautta Kreikkaan. Etiopia erisnimenä muodostuu kreikankielisistä sanoista αἶθω (*aitbo*), sytyttää/polttaa ja ὄψ (*ops*), kasvot. Nimi ”poltetut kasvot” (Liddle & Scott 1966) kuvastaa kreikkalaisten asennetta vierasperäisiä kohtaan. Etiopia ei kuitenkaan ollut ainoa selitys, jonka Thukydideen aikalaiset antoivat Ateenan rutolle. Thucydides kertoo myös, kuinka ateenalaiset olivat valmiita syyttämään myös kilpailevaa kreikkalaista suurvaltaa Spartaan – jota vastaan Ateena kävi tuohon aikaan asotaa – Ateenan vesikaivojen myrkytyksestä, josta rutto heidän mukaansa puhkesi. Tartuntatautien kautta ksenofobia voi konkretisoitua sodankaltaiseksi kuolemien ja haavoittuneiden myötä.

Vielä antiikin aikana epidemioita rauhoittavia toimia kuten karanteeneja ja kaupunkivaltioiden porttien sulkua ei tunnettu, mutta kaupungin muureja oli tunnetusti käytetty kaupunkien sotilaalliseen puolustukseen, kuten Ateenassa peloponnesolaissotien aikaan. Karanteenit ja *cordon sanitaire* -tyyppiset alueelliset eristämistoimet aloitettiin varhaismodernilla ajalla. Sotilaiden ja poliisien käyttö rajoitustoimien ylläpitämiseksi sai ruttoepidemian vastaisen taistelun vaikuttamaan yhä enemmän taistelulta hyökkäävää armeijaa vastaan (Aaltola 2011, 21). Kun karanteenit ja rajavartiointi otettiin kaupunkivaltioissa käyttöön onnistuneina epidemioita ehkäisevinä toimina, ne samanaikaisesti legitimoivat vallitsevaa poliittista järjestelmää (mt., 34). Vahvat rajatoimet pandemian ehkäisyä toimivat näin sekä ksenofobiaa että vallanpitäjien asemaa vahvistavana toimenä.

Siinä missä Thukydideen kuvaama Peloponnesolaisiin kohdistuva epäily on esimerkiksi epidemioiden sekoittumisesta vallitseviin poliittisiin tilanteisiin, Etiopian kuvaus kertoo pyrkimyksestä ulkoistaa tartuntataudin alkuperä vierasmaalaisiin bärbaareihin. Aristoteles kirjoitti, kuinka ”yhteinen pelko liittyy yhteen pahimmatkin vihamiehet” (Aristoteles, 1304 b24). Kun tämä yhteinen pelko on tartuntatautien kontekstissa muovattu merkitemään ulkopuolelta tulevaa uhkaa, on helppoa saada kansalaiset liitettyä yhteen pelon avulla ja tukemaan vahvoja rajatoimia. Aristoteleen sanoin:

Jos ihmiset pelkäävät, he pitävät lujemmin kiinni valtiomuodostaan. Siksi valtiomuodosta huolehtivien pitää aiheuttaa pelkoa ja tehdä kaukaiselta tuntuva vaara läheiseksi, jotta ihmiset yövartijoiden tavoin herkeämättä valvoisivat valtiomuotoaan. (Mt., 1308a 25–30.)

Tämä valtiokeskeinen ajattelu korostui hyvin myös koronapandemiassa, jossa palattiin vuosisadan takaisin rajojen sulkemisen asetelmiin, kuten Suomessa nähtiin. Kuten jäljempänä toteamme, katsomme Suomessa rajoitusten olleen vahva kansalaisten kriisitietoisuuden herättäjä, josta ei ole uskallettu luopua sen symbolisen viestin vuoksi. Toisaalta voidaan ihmetellä, miksi Suomi ei ole onnistunut toteuttamaan testaukseen ja karanteeniin perustuvaa käytäntöä rajoilla, vaikka neuvoston suosituksessa sovittiin matkustusrajoitusten ja rajavalvonnan korvaamisesta näillä käytännöillä jo lokakuussa 2020 (Euroopan unionin neuvosto 2020). Sen sijaan Irlannin toimet kuvastavat peloponnesolaissodan kaltaista tilannetta, jossa Brexitin aiheuttama vallitseva poliittinen ilmapiiri muovasi Irlannin lähestymistapaa pandemian torjumiseen samalla, kun pidettiin kiinni sekä Ison-Britannian että EU:n kesken tehdyistä sopimuksista ja suosituksista. Erot olivat siis huomattavia siitä huolimatta, että sekä Suomi että Irlanti ovat sitoutuneet EU-kansalaisten vapaaseen liikkuvuuteen, jota voidaan pitää myös eurooppalaisena askeleena kohti maailmankansalaisoikeuksia.

Eurooppalainen *ius cosmopolitanum*: kansalaisten ylikansalliset liikkuvuus oikeudet

Jo Aristoteleen esittämä ajatus pelon rakentamasta yhteisestä identiteetistä oli yksi taustatekijä rajojen valvonnan systemaattiselle kehitykselle. Euroopassa 1900-luvun alussa laaditut ensimmäiset ulkomaalaislait ja passilait tekivät passeista uuden välineen, jolla pystyttiin erottamaan kansalaiset ei-kansalaisista. Maailmansodan lisäksi rajavalvontaa kiristi entisestään vuonna 1918 riehunut espanjantautipandemia. (Esim. Torpey 2000.)

Itsenäinen Suomi perusti oman rajavartiolaitoksen pian itsenäistymisensä jälkeen vuonna 1919 vartioimaan entisen emomaan Neuvosto-Venäjän kanssa jaettua itärajaa, kun taas länsi- ja pohjoisrajoille valvonta tuli vasta toisen maailmansodan jälkeen. Se ei kuitenkaan kauaa kestänyt, sillä jo vuonna 1952 tehtiin sopimus Pohjoismaiden passivapaudesta ja rajatarkastukset Pohjoismaiden välillä loppuivat. Lisäksi kaikki Pohjoismaat liittyivät 1990-luvulla rajatarkastukset Schengen-alueelta poistaneeseen sopimukseen, jonka myötä Suomessakin lopetettiin sisäraja- ja valvonta vuonna 2001.

Myös muualla Euroopassa on perustettu vapaan liikkuvuuden alueita jo ennen Schengen-alueetta. Esimerkiksi Irlannin ja Ison-Britannian välillä on ollut yhteinen matkustusalue jo lähes koko Irlannin itsenäisyyden ajan, vuodesta 1923. Sopimus myös esti myöhemmin Irlannin Schengen-jäsenyyden: koska Britannia päätti olla liittymättä Schengen-alueeseen, Irlanti ei voinut liittyä sopimukseen ilman irtautumista yhteisestä matkustusalueesta. Paitsi looginen välttämättömyys, matkustusalueen säilyttäminen on ollut Irlannille tärkeää myös Pohjois-Irlannin rajan avoinna pitämiseksi. (Butler & Barrett 2018, 264–265.) Myös Britannian EU-eron jälkeen Irlannin liittyminen Schengen-alueeseen johtaisi kovaan rajaan Irlannin ja Pohjois-Irlannin välillä, joten maa pitää mieluummin kiinni lähes satavuotiaasta matkustusalueestaan Ison-Britannian kanssa. Brexit sekä covid-19 ovat nostaneet Irlannin rajakysymyksen esille ensimmäistä kertaa lähes sataan vuoteen kyseenalaistamalla aiemmin ”näkyttömänä” pidetyn rajan (de La Baume & Marks 2017) arvon.

Keski-Euroopassa Euroopan hiili- ja teräsyhteisön vuonna 1952 perustama vapaa liikkuvuus taas oli huomattavasti rajatumpi kuin vapaat matkustus- ja työskentelyalueet Brittein saarilla ja Pohjolassa. Varsinainen EU-kansalaisoikeus vapaasta liikkuvuudesta tuli kuitenkin vasta Maastrichtin sopimuksen voimaantultua vuonna 1993. Yksityiskohtaisemmat säännöt määriteltiin taas vapaan liikkuvuuden direktiivissä (2004/38/EY), ja sittemmin siitä on tullut myös EU-kansalaisten perusoikeus EU:n perusoikeuskirjan tultua oikeudellisesti sitovaksi Lissabonin sopimuksen myötä vuonna 2009.

Vapaa liikkuvuus on nykyunionin perusta ja keskeinen kärsijä myös koronakriisissä (Ojanen 2020, 137). Sitä voi vapaan liikkuvuuden direktiivin perusteella rajoittaa yleiseen järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvästä, mutta myös terveydellisestä syystä, jos kyseessä on Maailman terveysjärjestö WHO:n määrittelemä epidemia. EU:n perustamaa vapaata liikkuvuutta ja sen synnyttämää EU:n laajuista kansalaisuuskäsitystä on kuitenkin pidetty huokoisena, sillä sen on ollut vaikea korvata perinteiseen kansallisvaltion perustuvaa käsitystä kansalaisuudesta (Wiesner 2018), mikä on nähty myös koronakriisissä.

Koronakriisin aikana Euroopan komissio on toistuvasti kehottanut jäsenvaltioita luopumaan rajavalvonnasta, ja myös ECDC julkaisi 26.5.2020 raportin, jossa todettiin, että saatavilla oleva tutkimustieto ei tue rajojen sulkemista; päinvastoin rajojen sulkemisella on merkittäviä toissijaisia vaikutuksia, ja se aiheuttaa yhteiskunnallisia ja taloudellisia häiriöitä EU:ssa (ECDC 2020a). Tästä huolimatta Suomen poliittisessa keskustelussa rajojen sulkeminen on ollut keskeisessä roolissa. Sen sijaan Irlannin haluttomuus sulkea rajojaan voidaan nähdä juuri *ius cosmopolitanum* ilmennyksenä, sillä maalle vaikuttaa olevan tärkeää niin saaren yhtenäisyys kuin näyttäytyminen avoimena ja EU-sääntöjä noudattavana maana (esim. Government

of Ireland 2020b). Valtioiden välisten sääntöjen noudattamisen tärkeys voidaan tulkita myös niin, että *ius gentium* katsottiin Irlannissa keskeiseksi oikeudelliseksi järjestykseksi.

Ius gentium: tartuntatautien leviäminen globaalihallinnan silmin

Gloaalihallintaa korostava näkemys on tarpeellinen koronapandemiassa, sillä vakavan globaalien tartuntataudin muodostaman ongelman mittakaava ei ole enempää eikä vähempää kuin eksistentiaalinen. Globaalihallinnan terveyteen liittyvät instituutiot ovat syntyneet 1900-luvun puolivälissä. Kansainvälinen terveysturvallisuushallinta otti ensiaskeleensa sata vuotta aikaisemmin Euroopassa koettujen tuhoisten koleraepidemioiden myötä. Tästä on vähitellen rakentunut nykyinen kansainvälisiin sopimuksiin perustuva terveyssäännöstö (International Health Regulations, IHR), joka sitoo kaikkia 194:ä WHO:n jäsenmaata. Sen tavoitteena on kansainvälisten terveysuhkien torjunta kansainvälistä liikennettä ja kauppaa mahdollisimman vähän vahingoittaen. (WHO 2009.)

Tartuntatautien ehkäisyn ja niihin kohdistuneiden vastatoimien globaalina auktoriteettina toimivalta WHO:lta on kuitenkin jo ennen covid-19-kriisiä puuttuneet tarvittavat mahdollisuudet monitoroida ja eristää pandemioita. Covid-19-kriisin aikana WHO:ta on puolestaan kritisoitu heikoksi ja tehottomaksi (esim. Lien & Kortsch 2020). Epäonnistumisena voi esimerkiksi pitää sitä, että WHO viivytteli Kiinan painostamana kansainvälisen hätätilan julistamista. Ongelman ydin on globaalihallinnan instituutioita ja monenkeskistä järjestelmää vanhempi: tartuntatauteihin liittyvä häpeä ja pelko kansallisesta leimautumisesta on ohjannut poliittista käytöstä jo pitkään. Tähän liittyvät kiinteästi myös taloudelliset näkökohdat, ja maat ovat olleet haluttomia raportoimaan tautiepidemioista turismin ja kaupankäynnin romahtamisen pelossa. Peittelystä löytyy esimerkkejä runsaasti myös viime vuosikymmeniltä, esimerkiksi Intian paiseruttoepidemian (1994), Thaimaan koleraepidemian (1997) ja Ison-Britannian hullun lehmän taudin (1996) tapauksessa (Aaltola 2020).

Covid-19-pandemian edeltäjän SARSin (2002-3) alkuperä oli niin ikään Kiinassa, ja sen aiheuttajana oli eläinperäinen koronavirus. SARS koetteli silloista globaalista terveysturvallisuusjärjestelmää asettamalla kyseenlaiseksi sekä kokonaisuuden että sen osien (alkuperämaa) luotettavuuden. SARSin hoito oli verrattain menestyksekkästä: tauti pystyttiin eristämään ja jo pitkään valmisteilla ollut terveyssäännöstö uudistettiin tämän jälkeen vuonna 2005. Säännöstö edellyttää, että maat ilmoittavat WHO:lle alueellaan esiintyvistä mahdollisista kansainvälisistä terveydellisistä hätätilanteista. Uudistamisen keskeinen tavoite oli nopeuttaa tiedonkeruuta, mutta koska samat tiedon peittelyyn liittyvät ongelmat kuitenkin toistuivat covid-19:n tapauksessa, näyttää selvältä, että avoimuudessa ja tiedonkulussa on yhä parannettavaa. (WHO 2009; Aaltola ym. 2021.)

Nykyistenkin pandemioiden vertailukohtana käytetään vuonna 1918 puhjennutta espanjantautia. Olennaiset yhtymäkohdat tämän influenssaviruksen muunnelman aiheuttaman ja sitä seuranneiden viruspandemioiden välillä liittyvät tautien laajaan levinneisyyteen ja verrattain suureen kuolleisuuteen. Espanjantaudin aikoihin yli sata vuotta sitten maailma oli jo kansainvälistynyt, ja ensimmäinen maailmansota puski liikkeelle pakolaisia, jotka liikkuivat maiden ja maanosien välillä. Vaikka matkustajalentoliikennettä ei ollut ja laiva- ja junalii-

kenneyhteydet olivat hitaita, tauti levisi nopeasti eri puolille maapalloa. Espanjantauti tappoi arviolta 50 miljoonaa ihmistä, mikä vastaa 2–2,5 prosenttia koko maailman väkiluvusta. Maailman nykyiseen väkilukuun suhteutettuna tämä merkitsisi yli 150 miljoonaa kuollutta. (Hakosalo 2020; Athukorala & Athukorala 2020.)

Espanjantaudin tavoin covid-19-pandemiasta selviytyminen edellyttää, että tilanne on hallinnassa kaikkialla maailmassa. Nyt 2020-luvulla maailma on globalisoitunut ja monin tavoin keskinäisriippuvainen. Merkittäviä globaaleja toimijoita ovat nykyisessä pandemiakriisissä olleet WHO:n lisäksi esimerkiksi asiantuntijaorganisaatiot ja lääkeyhtiöt, jotka rokotteiden myötä ovat keskeisiä tilanteen ratkaisemiseksi. Koronakriisin aikana on huomattu, että maat eivät ensisijaisesti nojautuneet globaalihallintaan vaan päinvastoin kääntyivät sisäänpäin ja tekivät kansallisia ratkaisuja esimerkiksi rajojen sulkemisen suhteen (Ferhani & Rushton 2020). Kuten seuraavassa osiossa toteamme, Suomessa omien kansalaisten suojelu ulkoiseksi katsotulta uhalta, *ius civitatis*, näyttäytyi monin paikoin tärkeämpänä kuin ylikansallisten sääntöjen ja sitoumusten noudattaminen.

Suomi ja Irlanti *ius civitatisin* ja *ius cosmopolitanicumin* välissä

Jo aikaisemmin on osoitettu, että samantyyppisissäkin kansallisvaltioissa on koronapandemiassa päädytty varsin erityyppisiin rajoituksia koskeviin ratkaisuihin. Esimerkiksi Johanna Rainio-Niemi (2020) osoittaa, kuinka koronakriisi on paljastanut Suomen ja Ruotsin erilaisen suhtautumisen ja mahdollisuudet ottaa käyttöön täyttä valtiovallan ”poikkeustoimiarsenaalia”. Koronapandemiassa Suomen vertailukohtana onkin usein käytetty muita Pohjoismaita, joista löytyy samankaltaisuuksia, joista koronapandemiassa tärkeitä ovat olleet muun muassa oikeuskulttuuri, rajaliikenteeseen liittyvät sopimusjärjestelyt ja terveydenhuollon järjestäminen. Näiltä osin Suomi ja Irlanti eroavat toisistaan. Lisäksi, toisin kuin Suomi, Irlanti on myös yksi harvoista EU-jäsenmaista, jotka eivät kuulu Schengen-alueeseen. Irlanti onkin tällä hetkellä ainoa EU-maa, jonka ei koskaan edes tarvitse liittyä Schengen-alueeseen, toisin kuin unioniin myöhemmin liittyneiden mutta toistaiseksi Schengenin ulkopuolella olevien Romanian, Bulgarian, Kroatian, Kyproksen ja Maltaan. Koska Irlanti ei kuulu Schengen-maihin, se ei ole joutunut perustelemaan tai ilmoittamaan muille Schengen-maille rajavalvontaansa koronakriisin aikana. Toisaalta Irlanti, joka voisi Schengen-alueeseen kuulumattomuutensa tähden vapaammin toimeenpanna järeämpää rajavalvontaa, ei ole näin tehnyt. Tämä liittyy toisaalta myös siihen, että Britannian päätös pidättäytyä matkustusrajotteista käytännössä esti myös samaan matkustusalueeseen kuuluvaa Irlantia tekemästä näin, sillä Irlannin ja Pohjois-Irlannin välistä rajaa ei haluttu sulkea.

Suomessa ja Irlannissa on kuitenkin myös monia yhdistäviä piirteitä, jotka tekevät vertailusta kosmopolitanismin näkökulmasta mielekkään. Maat ovat asukasluvultaan samaa kokoluokkaa, ne sijaitsevat EU:n ulkorajoilla, ne ovat sotilaallisesti liittoutumattomia ja riippuvaisia ulkomaankaupasta. Ulkopoliitikassaan molemmat ovat vahvasti monenkeskiseen yhteistyöhön sitoutuneita. Molemmilla mailla on myös valtiorajat ylittävä talousalue, jossa työn vuoksi

rajan ylittävän väestön suuruus on normaalioloissa samaa mittaluokkaa.⁵ Sekä Suomen että Irlannin naapurimaissa on ollut poikkeuksellisen huono tautitilanne (Ruotsi ja Iso-Britannia).

Kun rajoitoksia peilataan kosmopolitanismin eri ulottuvuuksiin, Suomen lähestymistavasta on vaikea löytää kosmopolitanistisen kansalaisajattelun piirteitä, sillä ulkomaalaisten maahantulon rajoittaminen on nähty Suomen onnistumisena. Suomen politiikassa korostui vahvasti se, että haluttiin pitää huolta nimenomaan Suomen kansalaisista ja Suomessa pysyvästi oleskelevista, eikä joutua rajoittamaan liikaa heidän jokapäiväisiä vapauksiaan. Toisaalta kansalaisille ei aina annettu täyttä kuvaa heidän oikeuksistaan, esimerkiksi keväällä hallituksen antaessa ymmärtää Suomen kansalaisten olevan kiellettyä poistua maasta (Rydenfelt 2020). Voidaan ajatella, että hallitukselle tärkeintä oli saada suomalaiset ymmärtämään tilanteen vakavuus, minkä vuoksi rajojen sulkeminen oli tehokas keino, joka ei kuitenkaan suuttanut äänestäjiä eikä oppositiota. Maahanpääsyn rajoittamisen aiheuttamat vähäiset poliittiset kustannukset voivat olla myös syy, miksi niistä ei olla haluttu luopua: avaaminen voisi antaa kansalaisille signaalin tilanteen normalisoitumisesta ja toisaalta tarjota oppositiolle välineen kritisoida hallitusta tilanteen pahenemisesta huolimatta siitä, olisiko sillä mitään tekemistä maahantulijoiden kanssa.

Koronapandemian hoidossa on kyse nimenomaan kansalaisten terveyden ja vapauden kanssa tasapainottelusta, ja rajapäätöksillä ei puututa omien kansalaisten vapauksiin, joten ne ovat poliittisesti tehokkaita keinoja. Vähemmän kosmopolitanistiseen suuntaan viittaisivat myös puheet yhteisöllisestä vastuusta ja siitä, miten jokaisen täytyy kantaa kortensa kekoon riskiryhmien suojelemiseksi. Suomi on samalla pyrkinyt välttämään kansalaistensa vapauksien rajoittamista pakolla ja korostanut sen sijaan yhteisöllistä vastuuta suosituksin ja kehotuksin. Suomen toiminnasta tulee mieleen myös aiemmin kuvattu Aristoteleen lausahdus siitä, että pelko saa ihmiset pitämään tiukemmin kiinni valtiomuodostaan. Antamalla ymmärtää Suomen olevan paremmassa turvassa suljettuine rajoineen voidaan mahdollisesti lisätä tukea päättäjiä kohtaan, mutta ollaan toisaalta yhä kauempana kantilaisesta käsityksestä ikuisen rauhan saavuttamisesta.

Irlannin toimissa voidaan taas nähdä enemmän suuntautumista kosmopolitanistiseen kansalaisuuteen, sillä maassa rajojen sulkemista on pidetty lähes mahdottomuutena. Samaan aikaan maan sisällä on kuitenkin ollut rajujakin toimia, jotka ovat rajoittaneet yksilönvapauksia. Siinä missä Suomessa vapauden maksimointi ja suosituksin vaikuttaminen on kohdistunut omiin kansalaisiin, Irlannissa vaikuttaa siltä, että ulkomaihin kohdistuvia rajoituksia ei olla haluttu tehdä. Samalla sisäiset rajoitukset ovat todennäköisesti vaikuttaneet siihen, että maahan ei ole ylipäättäen ollut paljon tulijoita ja irlantilaisetkin vaikuttavat ylittäneen korona-aikana lähinnä Pohjois-Irlannin vastaista rajaa, sillä raja-alueilla koronataapauksia on esiintynyt suhteessa eniten (esim. RTE 2020). Toisaalta voidaan myös pohtia, onko Irlannin kosmopolitanismi omia kansalaisia hieman laajempaa kattaen lähinnä Pohjois-Irlannin ja mahdollisesti muun Ison-Britannian. Irlannin kosmopolitanistisempi ote ei kuitenkaan liity pelkästään alueellisiin identiteettikysymyksiin, vaan se on keskeisesti yhteydessä esimerkiksi

5 Rajat ylittävällä talousalueella viitataan Suomen tapauksessa Tornio-Haaparantaan, jonka normaalioloissa ylittää mediatietojen mukaan vuorokaudessa 35–40 000 henkilöä. Irlannin kohdalla taas viitataan näkymättömään Irlannin ja Pohjois-Irlannin rajaan, jonka ylittää vuorokaudessa noin 30 000 henkilöä.

vientiin, joka on suuntautunut Suomea enemmän Euroopan ulkopuolelle. Irlannin globaaliin katsantokantaan vaikuttaa eittämättä myös maasta aikoinaan lähteneiden ihmisten valtava määrä; jopa sadalla miljoonalla Irlannin ulkopuolella asuvalla on irlantilaiset sukujuuret. Nämä seikat ovat vaikuttaneet siihen, että Irlanti ei halua hevillä näyttäytyä keskiaikaiselta kaupunkivaltiolta, toisin kuin Euroopan perukoilla jo valmiiksi sijaitseva Suomi.

Kiinnostavia ovat myös koronakriisin sisäpoliittiset vaikutukset Suomessa ja Irlannissa. Koronapandemian eräs välitön poliittinen seuraus Irlannissa oli se, että vanhat sisällissodan aikaiset kiistakumppanit Fianna Fáil ja Fine Gael päätyivät kesäkuussa 2020 ensimmäistä kertaa sataan vuoteen yhteiseen hallitukseen, ja ensimmäisten kuukausien koronatoimet toteutti toimitusministeristö (Little 2021). Suomessa taas punavihreän hallituksen rajallistamistoimet muistuttavat paradoksaalisesti heidän poliittisten vastustajiensa peräänkuuluttamaa rajojen sulkupolitiikkaa. Molemmissa maissa yhteinen uhka vaikuttaa siis kyenneen yhdistämään kansallista politiikkaa, mikä Suomessa on tarkoittanut sisäänpäin kääntymistä ja Irlannissa yhteisymmärrystä rajojen sulkemisen mahdollisuudesta. Molemmissa maissa vaikuttaa toisin sanoen vallinneen vahva konsensus rajatoimien onnistuneisuudesta, mikä on Suomessa tarkoittanut kansalaisoikeudellisen järjestyksen painottamista ja Irlannissa taas maailmankansalaisoikeudellisen eli kosmopolitaneittisen järjestyksen. Kuten olemme jo aiemmin todennet, kyse ei kuitenkaan ole vain poliittisesta kulttuurista vaan myös maantieteellisestä sijainnista. Saarivaltiona Irlannin on pakko mahdollistaa toimitusvarmuus lentoyhteyksin ja toisaalta Irlannin saaren vakaa tilanne, kun taas Suomen vilkkaasti ylitetyt maa- ja merirajat ovat vaikeammin hallittavissa terveysturvallisesti kuin saarivaltion muutamit rajanylityspaikat.

EU-maat Suomi ja Irlanti ovat tehneet hyvin erilaisia toimenpiteitä koronakriisissä. Sanottu osoittaa, että globalisoituneessa ja yhteenkytkeytyneessä maailmassa ihmisten liikkumiseen on yhä mahdollista kajota. Kansallisvaltioiden mahdollisuudet rajoittaa ihmisten vapaata liikkuvuutta edesauttavat, ainakin periaatteessa, tartuntatautien eristämistä tietyn maantieteellisesti määritellyn poliittisen yksikön ulkopuolelle. Saarivaltioilla, kuten Irlannilla tai kriisin onnistujiin (toistaiseksi) lukeutuvalla Uudella-Seelannilla, on maantiede etunaan. Käytännössä liikkumisen absoluuttinen kontrollointi ei kuitenkaan ole ollut lähes missään mahdollista. On myös maita, joissa rajavalvonta on heikkoa, eikä ole mahdollista arvioida tämän vuoksi sitä, mitä itse rajoituspäätökset kertovat niiden tehokkuudesta. Se mikä on Suomessa mahdollista, ei toisin sanoen ole sitä välttämättä muualla – jokaisen valtion on mitoitettava toimenpiteensä omaan toimintaympäristöönsä. Jotkut maat ovat myös voineet lailla kieltää kansalaistensa matkustamisen ulkomaille, mitä Suomessa ei ole perustuslain vuoksi voitu tehdä.

Mikä pandemiassa on siis ollut se uhka, joka on saanut kansakunnan yhdistymään, ja millaisen linssin läpi uhka on suodattunut? Suomessa uhkan on nähty tulevan ulkopuolelta ja torjuntakeinona toimivat rajallistamistoimet. Irlannissa suuremmalta uhalta näyttäytyy eristyksiin jääminen, minkä vuoksi rajat on päinvastoin pidetty mahdollisimman avoimina. Matkustusrajoitusten yhteydessä on tärkeä kiinnittää huomiota siihen, kenen liikkuvuudesta puhutaan. Irlannissa omien kansalaisten liikkuvuuden rajoittaminen näyttää olleen helpompaa kuin Pohjoismaissa. ”Oman” yhteiskunnan avoimuus on ollut Pohjoismaissa tärkeä periaate koko kriisin ajan, mikä näkyy siinä, ettei esimerkiksi ulkonaliikkumiskieltoja ensim-

mäisen aallon aikana ollut (Vrangbaek 2020). Entä mitä voidaan sanoa covid-19-pandemian aiheuttamasta poliittisen järjestelmän legitimoinnista? Suomessa pandemia on rajatoimenpiteiden osalta vahvistanut järjestelmämme piirrettä, jossa tiukkoja rajatoimenpiteitä pidetään oikeutettuina yli puoluerajojen. Verrokkimaassamme tauti taas haastoi ajatuksen globaalista Irlannista, kun tautitilanne lopulta pakotti pohtimaan rajojen sulkemiseen liittyviä tabuja.

Päätelmät

Ennen koronakriisiä oli mahdollista kuvitella sellainen kansalaisoikeuksien toteutuminen, jonka puitteissa kaikki voisivat liikkua ilman rajoja. Koronakriisi on tuonut kuitenkin esiin erilaiset kansalaisoikeuksien kategoriat, jotka kohtelevat ihmisiä hyvin eri tavoin. EU:n vapaaseen liikkuvuuteen puuttuminen on hyväksytty komission soraääniä lukuun ottamatta laajasti. Eräs korona-aikaan osunut merkittävä eurooppalainen poliittinen ristiveto on liittynyt Euroopan ulkopuolelta saapuvaan siirtolaisuuteen ja pakolaisuuteen (Wolff ym. 2020). Vapaan liikkuvuuden väliaikaisesta keskeytyksestä voi myös muodostua koronan myötä tilapäisen häiriön sijaan pidempiaikaisia ratkaisuja, jotka muokkaavat edelleen maailmansotien jälkeen muodostunutta kansainvälistä liikkuvuussääntelyä.

Artikkelimme on muun koronakriisin kansallisia toimenpiteitä korostavan tutkimuksen tapaan osoittanut, että niin globaalissa kuin eurooppalaisessakin järjestelmässä tiiviisti toimivat maat voivat päätyä kansallisesti erilaisiin ratkaisuihin. Jatkoimme artikkelissa erilaisten koronatoimenpiteiden maakohtaista vertailua aikalaisnäkökulmasta ja osoitimme rajasulkutoimenpiteitä tarkastelemalla, kuinka saman uhan torjuminen on ottanut hyvin erilaisia muotoja kahdessa EU-maassa, Suomessa ja Irlannissa.

Historiallisella tarkastelulla muistutimme, että ulkomaalaisten, ei-kansalaisten liikkuvuutta rajoitettaessa ongelmaksi muodostuu se, että rajallistamistoimenpiteet vahvistavat ihmiskunnan historiasta tutuksi tullutta ksenofobista ajattelua siitä, että uhat ja taudit ovat ulkosyntyisiä. Kansallisvaltion ja sen tunnuspiirteiden korostaminen voi siten vahvistaa ja ruokkia ulossulkevaa nationalismia. Epidemioiden sekoittuminen vallitseviin poliittisiin konflikteihin ja ksenofobisiin asenteisiin on ollut pikemminkin sääntö kuin poikkeus läpi historian, mutta sitä voidaan myös pyrkiä tietoisesti vastustamaan. Tilanne on päätöksentekijöille samaan aikaan sekä myönteinen että kielteinen mahdollisuus ratkaista yhtä ongelmaa samalla, kun he pahentavat toista.

Kiitokset

Kiitämme Suomen Irlannin suurlähettiläs Raili Lahnalampea, yliopistotutkija Timo Mietistä ja tutkimusavustaja Karoliina Vaakanaista keskusteluista ja taustatuesta artikkelin kirjoittamisessa. Lisäksi kiitämme vertaisarvioijia ja päätoimittajaa erinomaisista parannusehdotuksista.

Lähteet

Aaltola, Mika (2011): *Understanding the Politics of Pandemic Scares: An Introduction to Global Politosomatics*.
Lontoo: Routledge.

- Aaltola, Mika (2020): *COVID-19 – a Trigger for Global Transformation? Political Distancing, Global Decoupling and Growing Distrust in Health Governance*. FIIA Working Paper 113. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti.
- Aaltola, Mika, Johanna Ketola, Aada Peltonen & Karoliina Vaakanainen (2021): *An Abrupt Awakening to the Realities of a Pandemic: Learning Lessons from the Onset of Covid-19 in the EU and Finland*. FIIA Working Paper 122. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti.
- Aristoteles (1991): *Politiikka*. Suom. A.M. Anttila. Jyväskylä: Gaudeamus.
- Athukorala, Prema-chandra & Chaturica Athukorala (2020): *The Great Influenza Pandemic of 1918–20: An Interpretative Survey in the Time of COVID-19*. WIDER Working Paper 124. Helsinki: World Institute for Development Economic Research.
- BBC (2020): "No question' of north-south travel ban - Leo Varadkar". *BBC*, 26.11.2020.
- Butler, Graham & Gavin Barrett (2018): "Europe's 'other' open-border zone: The common travel area under the shadow of Brexit". *Cambridge Yearbook of European Legal Studies*, 20, 252–286.
- Citizens information (2020): COVID-19: travel overview. https://www.citizensinformation.ie/en/travel_and_recreation/travel_and_covid19.html, 31.12.2020.
- COVID-19 Health System Response Monitor (2020): Ireland. <https://www.covid19healthsystem.org/countries/ireland/livinghit.aspx?Section=6.1%20Measures%20in%20other%20sectors&Type=Section>, 31.12.2020.
- Department of Foreign Affairs (2020): "EU traffic lights approach to travel". <https://dfa.ie/travel/travel-advice/eu-traffic-lights-approach/>, 31.12.2020.
- ECDC (2020a): "Considerations for travel-related measures to reduce spread of COVID-19 in the EU/EEA". 26.5.2020. Tukholma: ECDC.
- ECDC (2020b): "Coronavirus disease 2019 (COVID-19) in the EU/EEA and the UK – eleventh update: resurgence of cases". 10.8.2020. Tukholma: ECDC.
- ECDC (2020c): Download historical data (to 14 December 2020) on the daily number of new reported COVID-19 cases and deaths worldwide. <https://www.ecdc.europa.eu/en/publications-data/download-todays-data-geographic-distribution-covid-19-cases-worldwide>, 2.3.2021.
- Elo, Kimmo, Jussi Metsälä & Heino Nyssönen (2020): "Demokratia poikkeusoloissa". *Kosmopolis*, 50(2), 9–28.
- Euroopan unionin neuvosto (2020): Neuvoston suositus (EU) 2020/1475, annettu 13 päivänä lokakuuta 2020, koordinoitua lähestymistavasta vapaan liikkuvuuden rajoittamiseen covid-19-pandemian johdosta. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX:32020H1475>, 15.2.2021.
- Ferhani, Adam & Simon Rushton (2020): "The international health regulations, COVID-19, and bordering practices: Who gets in, what gets out, and who gets rescued?". *Contemporary Security Policy*, 41(3), 458–477.
- Financial Times* (2020): "Finland's PM warns populists will prosper if Covid is not controlled". *Financial Times*, 19.11.2020.
- Government of Ireland (2020a): General COVID-19 Travel Advisory in operation. 22.12.2020.
- Government of Ireland (2020b): Resilience and Recovery 2020-2021 Plan for Living with COVID-19. 15.9.2020.
- Hadas, Moses (1934). "From nationalism to cosmopolitanism in the Graeco-Roman world". *Journal of History of Ideas*, 4(1), 105–111.
- Hakosalo, Heini (2020): "Onko korona uusi espanjantauti?". Oulun yliopiston blogi, 17.4.2020. <https://www.oulu.fi/blogs/science-with-arctic-attitude/espanjantauti>, 15.2.2021.
- Hale, Thomas, Sam Webster, Anna Petherick, Toby Phillips & Beatriz Kira (2020): *Oxford COVID-19 Government Response Tracker*. Oxford: Blavatnik School of Government.
- Health Protection Surveillance Centre (2020): Weekly Report on the Epidemiology of COVID-19 in Ireland: Week 48. 30.11.2020.

- Helsingin Sanomat* (2020a): "Suomen rajatarkastukset herättävät huolta EU-komissiossa". *Helsingin Sanomat*, 1.12.2020.
- Helsingin Sanomat* (2020b): "Marin: EU ei voi odottaa rokotesuojaa, vaan sen pitää toimia". *Helsingin Sanomat*, 22.11.2020.
- The Irish Times* (2001): "Border sealed as foot and mouth campaign intensifies". *The Irish Times*, 23.2.2001. <https://www.irishtimes.com/news/border-sealed-as-foot-and-mouth-campaign-intensifies-1.375434>, 25.2.2021.
- Kant, Immanuel (2016/1795): *Ikuiseen rauhaan: Valtio-oikeudellinen tutkielma* (alkup. *Zum Ewigen Frieden*). Suom. ja johd. J. Tuomikoski. Hämeenlinna: Karisto.
- Kant, Immanuel (1999/1797): *Metaphysical Elements of Justice: Part I of the Metaphysics of Morals*. Indianapolis: Hackett.
- Korvela, Paul-Erik (2016): "The ancient pedigree of post-factualism". *Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and Feminist Theory*, 19(2), 121–126.
- de La Baume, Maia & Simon Marks (2017): "EU ponders invisible Irish border after Brexit". *Politico*, 12.5.2017. <https://www.politico.eu/article/eu-ponders-how-to-make-a-brexite-border-that-isnt-there-trade-agreement-tony-blair-michel-barnier-cpp/>, 25.2.2021.
- Liddle, H.G. & R. Scott (1966): *Greek-English Lexicon*. Oxford: Oxford University Press.
- Lien, Donald & Joseph Kortsch (2020): "The future of the World Health Organization: China and the United States square off". *The Hague Journal of Diplomacy*, 15, 520–529.
- Linnainmäki, Eila (2006): "Historian influenssapandemia". *Duodecim*, 122, 2023–2031.
- Little, Conor (2021): "Change gradually, then all at once: the general election of February 2020 in the Republic of Ireland". *West European Politics*, 44(3), 714–723.
- Marin, Sanna (2020): "Europe must unite to beat coronavirus". *Politico*, 12.11.2020.
- McDonald, Henry, Kamal Ahmed & Sarah Ryle (2001): "Ireland put under plague siege". *The Guardian*, 4.3.2001. <https://www.theguardian.com/uk/2001/mar/04/footandmouth.ireland>, 25.2.2021
- Memorandum of Understanding (2020): Covid-19 response - Public health cooperation on an all-Ireland basis between: the Department of Health, Ireland (and its agencies); and the Department of Health, Northern Ireland (and its agencies). 7.4.2020.
- Nicolaidis Kalypso (2020): "Kant's mantle: Cosmopolitanism, federalism and constitutionalism as European ideologies". *Journal of European Public Policy*, 27(9), 1307–1328.
- Norrlöf, Carla (2020): *Covid-19 and the liberal international order: Exposing instabilities and weaknesses in an open international system*. FIIA Comment 11. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti.
- Nussbaum, Martha C. (1997): "Kant and stoic cosmopolitanism". *The Journal of Political Philosophy*, 5(1), 1–25.
- O'Carroll, Lisa (2019): "Hard border in Ireland would trigger return to violence, says report". *The Guardian*, 18.2.2019. <https://www.theguardian.com/uk-news/2019/feb/18/hard-border-in-ireland-would-trigger-return-to-violence-says-report>, 25.2.2021.
- Ojanen, Hanna (2020): "Koronapandemia, EU:n rooli ja tehtävät: Tutkimuksen empiirisiä ja teoreettisia lähtökohtia". *Kosmopolis*, 50(2), 128–144.
- OxCGRT (2020): Methodology for calculating indices. Oxford Governance Response Tracker. https://github.com/OxCGRT/covid-policy-tracker/blob/master/documentation/index_methodology.md, 31.12.2020.
- Pinheiro Walla, Alice (2017): "Global government or global governance? Realism and idealism in Kant's legal theory". *Journal of Global Ethics*, 13(3), 312–325.
- Preuss, Ulrich K. (1998): "Citizenship in the European Union: A paradigm for transnational democracy?". Teoksessa: D. Archibugi, D. Held & M. Kohler (toim.) *Re-Imagining Political Community: Studies in Cosmopolitan Democracy*. Cambridge: Polity Press.

- Rainio-Niemi, Johanna (2020): "Koronakriisi ja valtio. Suomen ja Ruotsin mallien vertailua". *Kosmopolis*, 50(2), 162–173.
- Riikonen, Hannu K. (2009): "Kosmopoliitteja antiikin maailmassa". Teoksessa: M. Kajava, S. Kivistö, H. K. Riikonen, E. Salmenkivi & R. Sarasti-Wilenius (toim.) *Kulttuuri antiikin maailmassa*. Helsinki: Teos, 289–294.
- Roos, Christof & Laura Westerveen (2020): "The conditionality of EU freedom of movement: normative change in the discourse of EU institutions". *Journal of European Social Policy*, 30(1), 63–78.
- RTE (2020): "Monaghan has highest rate of Covid-19 deaths per 100,000". *RTE*, 15.12.2020.
- Rydenfelt, Henrik (2020): "Valheita koronan aikaan". *Ajatus*, 77, 291–322.
- Sisäministeriö (2020a): Muistio: rajavalvonnan väliaikainen palauttaminen sisärajoille. 10.9.2020.
- Sisäministeriö (2020b): Muistio: rajavalvonnan väliaikaisesta palauttamisesta sisärajoille tehdyn päätöksen muuttaminen ja päätöksen voimassaolon jatkaminen. 31.12.2020.
- Spiliopoulou Åkermark, Sia (2017): "Thucydides, Melos and the Åland Islands". *Baltic Rim Economies*, 1, 15.
- Strumia, Francesca (2013): *Supranational Citizenship and the Challenge of Diversity: Immigrants, Citizens, and Member States in the EU*. Leiden: Brill.
- THL (2020): COVID-19-epidemian hybridistrategian seuranta – tilannearvioraportti 2.12.2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Thucydides (1919): *History of the Peloponnesian War*. Käänt. C. Forster Smith. Harvard: Harvard University Press.
- Tiilikainen, Teija (2020): "EU:n yhteisvastuun ongelmat pandemiakriisissä". *Kosmopolis*, 50(2), 145–153.
- Torpey, John (2000): *The Invention of the Passport: Surveillance, Citizenship and the State*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Vogt, Henri (2020): "Korona ja vapaus". *Kosmopolis*, 50(2), 154–161.
- Vrangbaek, Karsten (2020): "Covid-19 – Health policy responses in the Nordic region European Observatory on Health Systems and Policies". Webinar COVID-19 responses in Nordic countries: Similar systems but different strategies and outcomes? 24.11.2020. <https://www.youtube.com/watch?v=uTqNSRWkv5I>, 4.1.2021.
- WHO (2009): Frequently asked questions about the International Health Regulations (2005). <https://www.who.int/ihr/about/FAQ2009.pdf>, 24.2.2021.
- Wiesner, Claudia (2018): "Shaping citizenship practice through laws: Rights and conceptual innovations in the EU". Teoksessa: C. Wiesner, A. Björk, H.-M. Kivistö & K. Mäkinen (toim.) *Shaping Citizenship: A Political Conception in Theory, Debate, and Practice*. Lontoo: Routledge, 159–174.
- Wilson, Thomas M. (2020): "Fearing Brexit: The changing face of Europeanization in the borderlands of Northern Ireland". *Ethnologia Europea*, 50(20), 32–48.
- Wolff, Sarah, Ariadna Ripoll Servant & Agathe Piquet (2020): "Framing immobility: Schengen government in times of pandemics". *Journal of European Integration*, 42(8), 1127–1144.